

FAZAKAS LÁSZLÓ

KÖZÖSSÉG ÉS KONFRONTÁCIÓ A KOLOZSVÁRI NEMZETI KASZINÓBAN (1920–1944)

■ Az 1896-ban alakult Kolozsvári Nemzeti Kaszinó zavartalan működését csupán az első világháború és az ezt követő impériumváltás törte meg. A megváltozott politikai és gazdasági helyzet ellenére a kaszinó továbbra is Kolozsvár társadalmi életének meghatározó tényezője kívánt maradni. E célt szem előtt tartva az egyesület vezetősége folyamatosan azon dolgozott, hogy legalább részben visszaállítsa a kaszinó háború előtti állapotát. A következőkben azt fogom megvizsgálni, hogy milyen intézkedések révén próbálták újjászervezni az egyesület működését, társasági életét, valamint milyen kényes ügyek, botrányok tarkították a kaszinó impériumváltás utáni történetét.

Társasági élet

■ A vezetőség – már az 1920-as évek legelejétől kezdve – mindent megtett annak érdekében, hogy az egyesület céljait meghatározó alapszabály pontjainak (napisajtó figyelemmel kísérése, a könyvtár, a társalgás, a felolvasások, az eszmecsere, játékok, nyilvános multságok)¹ eleget tegyen, és a kaszinót ismételten a város egyik közkedvelt társadalmi intézményévé alakítsa.

Az első lényegesebb, a társasági élet felpozícionálását előirányzó próbálkozásokra azonban csak 1926-ban került sor. Ekkortól kezdve hente egyszer női estélyeket szerveztek, a kellemesebb és szórakoztatóbb kikapcsolódás érde-

A termék általában dél körül és estefelé voltak a legsúfoltabbak. Ilyenkor az olvasóterem, a kártya, a rómi és a rádiózás (időközben vásároltak egy rádiót, ami főleg a sportközvetítésekkor volt népszerű) számított a legkedveltebb szórakozási lehetőségnek.

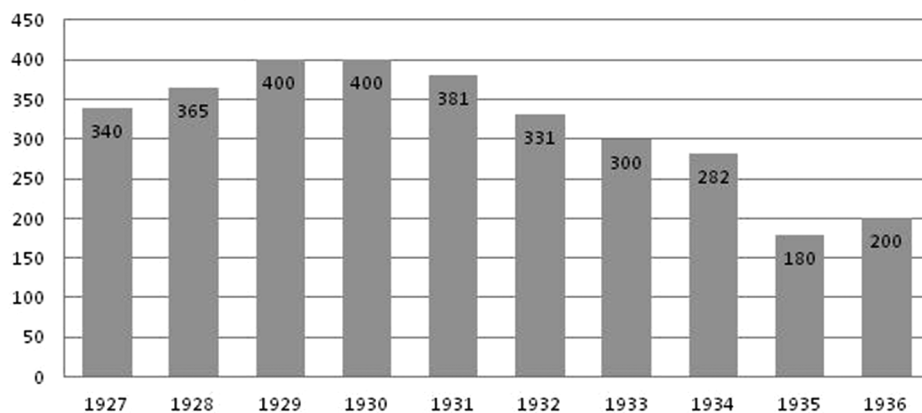
A Kolozsvári Nemzeti Kaszinó 1922 márciusában megválasztott vezetősége		
Név	Kaszinói tisztség	Foglalkozás
Nagy Károly	elnök	református püspök
Jelen Gyula	alelnök	ügyvéd
Kirchknopf Gusztáv	alelnök	lutheránus lelkész
Óvári Elemér	igazgató	ügyvéd
Rohonczy Lajos	gazda	ügyvéd
Jeszenszky Gyula	titkár	volt árvaszéki elnök
Borbély István	könyvtáros	irodalomtörténész, tanár
Sillay István	ügyész	ügyvéd
Novák István	titkár	ügyvéd

kében egy Mah-Jong nevezetű kínai társasjátékot vásároltak, továbbá zongorát és pingpongasztalokat béreltek.² Egy rádió beszerzését is fontolóra vették, ám erről hamar lemondtak, mivel a rádiózás csakis szigorú hatósági megfigyelés mellett volt lehetséges, ezt viszont a kaszinó vezetősége el akarta kerülni.³ Hogy a kaszinó életéből az igényesebb szórakozási lehetőségek se maradjanak ki, elhatározták, hogy bizonyos társasági estélyeken híres zeneművészek darabjait mutatják be. 1927. április 15-én például Beethoven-estélyt szerveztek, ahol egy gramofonon lejátszották a művész leghíresebb zeneszerzeményeit.⁴ Szintén ebben az évben a vezetőség újabb társaságélénkítő intézkedések végrehajtását szorgalmazta: indítványozták, hogy minden hónap első keddjén rendezzenek tagvacsorát, előmozdítva a részvényesek közti barátkozást, valamint dolgozzanak ki egy olyan házirendet, mely a kaszinót családbarátabbá teszi.⁵ A vezetőség által javasolt intézkedések sikeresnek bizonyultak, ugyanis a következő években egymást követték a bálók, táncestélyek, hangversenyek, felolvasások, továbbá számos közérdekű előadást is tartottak, melyek kitűnő lehetőséget kínáltak a tagok közötti vitára, eszmecsereére. Mindazonáltal a vezetőség tagjai az előadások témáit illetően nem minden esetben tudtak közös nevezőre jutni. Néhányan úgy vélték, hogy kerülni kellene azokat az előadásokat, amelyek ugyan tudományos keretek közt zajlanak, de közben politikai kérdéseket is feszegetnek. A legtöbben attól tartottak, hogy a román hatóságok félreérthetik valamelyik előadást, és a kaszinót mint „politikai gyanús” intézményt hatósági megfigyelés alá vonják. Végül az igazgató-választmány 1929 februárjában úgy döntött, hogy azokat az előadásokat, melyek akár csak a legkisebb mértékben is félreérthetőek, nem tartják meg. A döntés értelmében a népszövetségről, a kisebbségi létről és a pártokról szóló előadások elhalasztásra kerültek.⁶

A vezetőség által kitervelt „újrakezdési” kísérlet azonban nem tartott sokáig. Az 1929-ben bekövetkezett gazdasági recesszió jelentősen megtépázta a kaszinó anyagi helyzetét, ami komoly kihatással volt az egyesület mindennapjaira. Az 1930-as évektől kezdődően a kaszinó taglétszáma erőteljes csökkenésnek indult. A fogyás megakadályozása érdekében a vezetőség igyekezett bevonnai a fiatalabb generációkat, ezáltal biztosítva az utánpótlást. Kezdeményezésük – a körülményekhez képest – sikerrel végződött, és a következő évek során 35 fiatal pályakezdő orvost, ügyvédet és magántisztviselőt vettek fel soraikba.⁷ Ugyanakkor ez

nem oldotta meg az egyesület létszámproblémáit, ezért újabb fontos döntéseket hoztak. Az 1931. október 6-án tartott választmányi közgyűlésen indítványozták a hölgyek kaszinói tagságát, emellett elhatározták, hogy ezentúl hetente kétszer tartanak partikat, rendszeresítették a teadélutánokat, bevezették a megszüntetett kártyajátékokat, biliárdasztalokat vásároltak, valamint szombat esténként társasvacsorákat szerveztek.⁸ Az 1936-os év folyamán három sikeresnek mondható teaestélyt⁹ rendeztek, melyeken összesen 416-an vettek részt. Az elsőn 96-an, a másodikon 140-en, a harmadikon pedig 180-an.¹⁰

A Kolozsvári Nemzeti Kaszinó taglétszáma
(Forrás: Kolozsvári Nemzeti Kaszinó. Fond 789.)

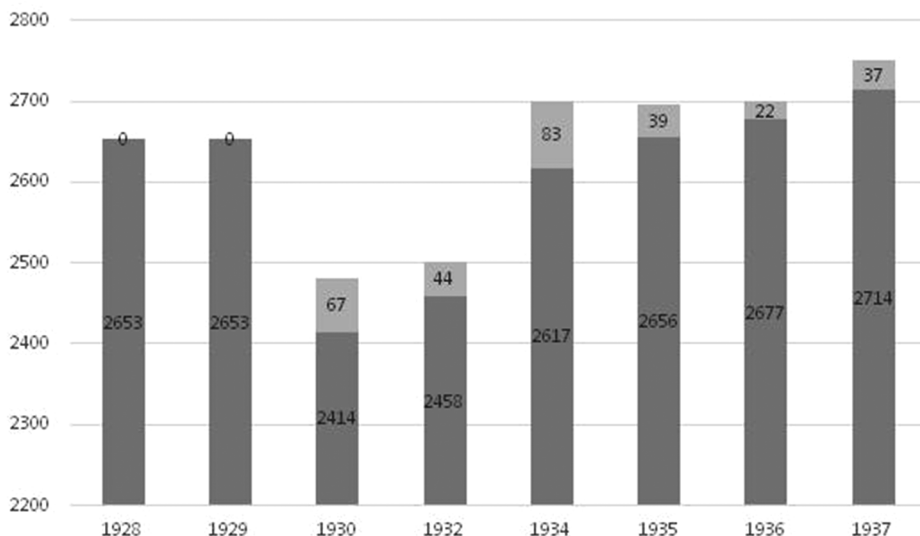
A kaszinó termeit is – az 1935-ös évhez képest – egyre többen kezdték látogatni.¹¹ A termek általában dél körül és estefelé voltak a legzsúfoltabbak. Ilyenkor az olvasóterem, a kártya, a rómi és a rádiózás (időközben vásároltak egy rádiót, ami főleg a sportközvetítésekkor volt népszerű) számított a legkedveltebb szórakozási lehetőségnek.¹² A kaszinó összesen 6 teremmel rendelkezett¹³ (ek-kortájt a Nemzeti Kaszinó a Bánffy-palota homlokzati helyiségeiben működött),¹⁴ ezek közül talán a társalgó volt a legtöbbit használt terem. Ezt elsősorban csendes baráti beszélgetések folytatására rendezték be, de a játéktér zsúfoltága esetén az igazgató¹⁵ vagy a gazda¹⁶ engedélyével a szobát igénybe vehették játékasztalok elhelyezésére. A tekéző szintén az egyik közkedvelt termék közé tartozott, mely a tekézésen túl másfajta játékok rendezésére is alkalmas volt. Ezek mellett a kaszinó rendelkezett még egy kártyázóval, egy étkezővel¹⁷ és egy könyvtárral.

Minden társaságélénkítő próbálkozás ellenére a kaszinó működése továbbra sem volt optimális, ezért 1940-ben azt javasolták, hogy a Kolozsvári Nemzeti Kaszinót tegyék meg az összes romániai magyar kaszinó csúcsintézményévé.¹⁸ Az indítvány tárgyalására összehívott közgyűlésen azonban egy sor olyan probléma került felszínre, melyek a kaszinó leromlott állapotáról tanúskodtak.¹⁹ Egyesek arra panaszkodtak, hogy a kaszinóban elkészített ételt a klozetten keresztül szállítják az étkezőbe, ez pedig többeket undorral tölt el. Emellett kiemelték a kaszinó könyvtárának hiányosságait: „Egy csíkszeredai kaszinó nagyobb és értéke-sebb könyvtárral és több napi és időszakos lapokkal rendelkezik, mint a 100 éves kaszinónk” – mondta az egyik tag. Talán ez lehetett az egyik oka annak, amiért az

új tagok közül csak kevesen vették igénybe a könyvtári szolgáltatásokat. A gazdasági recesszió is nehezítette a könyvtár helyzetét, mivel a kaszinó (pénzügyi okok miatt) kénytelen volt könyveinek egy részét eladni. Ezt követően ugyan történtek kisebb-nagyobb fejlesztések, ám a könyvtári forgalom továbbra is alacsony, kb. 10% körül maradt.²⁰

A Kolozsvári Nemzeti Kaszinó könyvtári állománya

(Forrás: Kolozsvári Nemzeti Kaszinó. Fond 789.)

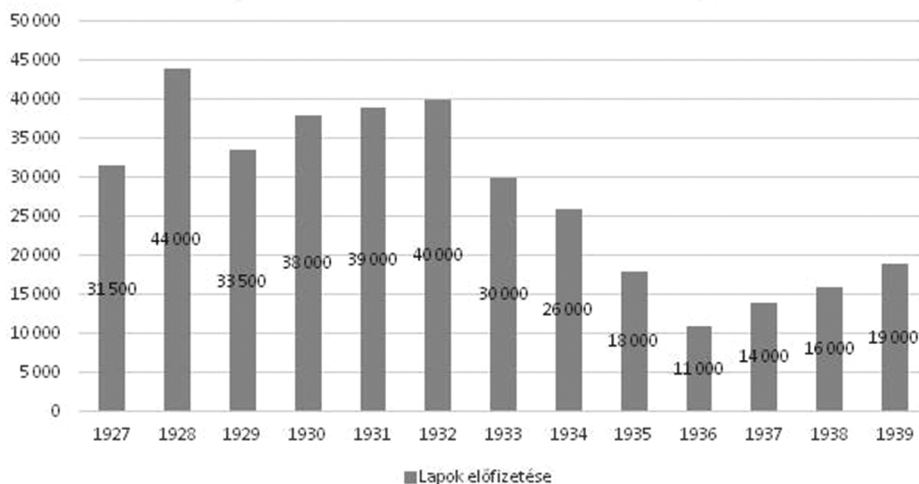

Ami a napilapokat és folyóiratokat illeti, egy 1927-ben készült jelentés szerint a kaszinó a következőkre tartott igényt: *Ellenzék, Keleti Újság, Brassói Lapok, Újság, Erdélyi Gazda, Erdélyi Tudósító, Erdélyi Orvosi Lap, Erdélyi Irodalmi Szemle, Evangélikus Néplap, Keresztény Magvető, Közgazdaság, Magyar Nép, Magyar Kisebbség, Nagyvárad, Pásztortűz, Református Szemle, Színház és Társaság, Tudomány és Haladás, Új Idők, Unitárius Közlöny, Erdélyi Hírlap, Temesvári Hírlap, Művészeti Szalon és Az út*. A román nyelvű újságok közül a *Cuvântulra*, a *Glasul minorităților*ra és a *Patriára*, a hazai német napilapok esetében a *Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt*ra mutatkozott igény.²¹ Az évek előrehaladtával azonban egyre kevesebb pénzt költöttek napilapok és folyóiratok előfizetésére. Míg 1928-ban évi 44 000 lejt utaltak ki, addig 1939-re ez az összeg 19 000 lejre csökkent, és csak 1940 után történik kisebb emelkedés.²²

Mindemellett a közgyűlésen újból felmerült a tagdíjhátralék, ami most már több mint egy évtizede keserítette a vezetőséget (a kaszinó rendkívül rossz anyagi helyzetét mutatja, hogy még 1943-ban is mindössze 18 pengő készpénz volt a pénztárukban). A tagtoborzás is szóba került, ugyanis a kaszinóhoz egyre kevesebben csatlakoztak. Néhányan azt javasolták, hogy módot kellene találni arra, hogy az alacsonyabb jövedelműek is tagfelvételt nyerjenek, továbbá kiemelték, hogy ideje lenne megszüntetni a kaszinó falain belül tapasztalható osztálykülönbséget, mivel szerintük a tagok között emiatt nincs kialakulva egy erős közösségi szellem. Ugyancsak ezen a közgyűlésen került megvitatásra a kaszinótagok feleségeinek óhaja, akik azt kérték, hogy hetente egyszer – társasági események szervezésére –

A napilapokra és folyóiratokra kiutalt összegek (LEJ)

(Forrás: Kolozsvári Nemzeti Kaszinó. Fond 789.)

használhassák a kaszinó étkezőjét. A vezetőségnek ez ellen nem volt kifogása, viszont felhívta a figyelmet, hogy korábban már egyszer beengedték a hölgyeket a kaszinóba, amiből aztán különféle nézeteltérések keletkeztek. Ennek két oka volt (mármint a vezetőség szerint): az egyik, hogy az „asszonyok túlságosan érzékenyek” voltak (nincs pontosítva, hogy ezt konkrétan mire értették), a másik, hogy elkezdtek kártyázni, aminek általában vitatkozás lett a vége.²³ A közgyűlésen elhangzottakból úgy tűnik, hogy a kaszinó az 1940-es évek elejére nemcsak hogy súlyos anyagi problémákkal küzdött, hanem különböző belső problémákkal is kénytelen volt szembenézni, ami nyilvánvalóan kedvezőtlenül hatott az egyesület társasági életére.

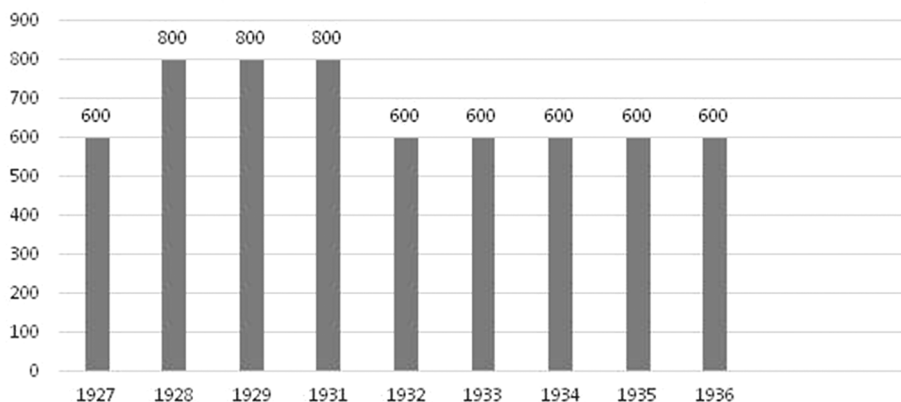
Konfliktusok, incidensek

■ A kaszinó első komolyabb incidense a kártyajátékok körül alakult ki. Ugyan az egyesület alapszabályai szerint a kaszinóban engedélyezett volt a kártyajáték, és az erre utaló belső rendeletek nagy részét a hatóságok is elfogadták, egy szabályt, pontosabban a 25. paragrafust azonban már nem lehetett érvényben tartani. A 25. paragrafus szerint: „A kaszinó helyiségében csak a Nemzeti Kaszinó pecsétjével ellátott kártyákat használhatnak.”²⁴ A hatósági előírások viszont csak az Állami Monopólium Hatóság (Regia Monopolurilor Statului) raktárából vásárolt kártyák használatát engedélyezték. Ezen szabályok megsértése miatt a kaszinó rekordnak számító (109 960 lejes) pénzbírságot kapott.²⁵ Ezek mellett a kaszinót hatósági megfigyelés alá helyezték, aminek következtében a vezetőség még az italfélék felszolgálatát is hosszabb időre felfüggesztette. A rossz pénzügyi helyzet és a gigászi büntetés gyakorlatilag az intézmény létét fenyegette,²⁶ ám végül a kaszinó ügyvédeknek sikerült rendezni a peres ügyet, így az Állami Monopólium Hatóság az eljárást megszüntette.²⁷

A hatóságokkal vívott sikeres jogi párbaj után újabb kínos ügyek következtek. Ezúttal azonban a kaszinó belső ügyei keltettek zavart. Először Asztalos Miklóst vádolták meg sikkasztással, majd több tag ellen intézkedtek, mivel azok nem voltak hajlandók kifizetni a tagdíjartozásukat. A tagdíjak elmaradása a későbbi-

ekben még számos probléma forrását képezte, ugyanis – főként a gazdasági válság után – egyre többen döntöttek úgy, hogy nem fizetik ki azt. Mivel a tagdíj elmaradásából keletkező költségvetési hiány évről évre emelkedett, a vezetőség az ügyben vizsgálatot rendelt el.²⁸ A nyomozást lezáró jelentés szerint a kaszinó tagjai 57 250 lejes díjhátralékot halmoztak fel. A meglehetősen rossz pénzügyi helyzetben lévő kaszinó számára fontos volt, hogy a költségvetési hiányt mihamarabb pótolja, ezért az adósok névsorát kiadták egy ügyvédnek, aki azonnal megkezdte a pénzek behajtását.²⁹ Nyilván az ügy jogi útra terelése nem kedvezett a kaszinó megítélésének, ugyanakkor az egyesület fenntartását, zavartalan működését csak a pénzek beszedése által lehetett biztosítani.

A Kolozsvári Nemzeti Kaszinó éves tagdíja
(Forrás: Kolozsvári Nemzeti Kaszinó. Fond 789.)

Az 1938-as év végéig valamennyivel sikerült csökkenteniük a tagdíjhátralékot, de a maradék 37 926 lejes elmaradást semmilyen szigorított eszközzel nem

Azon tagdíjhátralékkal rendelkezők, akik fizetés végett elnöki felszólításban részesültek (1931)

Abrudbányai Ede	1400	Kovács Kálmán	2000
Bernáth Oszkár	1400	Kovács Dezső	1400
Gróf Bethlen Béla	1600	Kispál László	1600
Boros György	2200	Koncz György	1400
Desbordés Ernő	3200	Báró Kemény János	2000
Deutsch Aladár	1600	Lám István	1200
Fritz László	1600	Oberding Antal	1800
Gerstenbrein Arthur	1000	Prikler Lajos	700
Gabányi Imre	2200	Raátz Árpád	1200
Gaál Elemér	2200	Szent-Iványi József	1800
Gidófalvy István	3200	Szathmári Gyula	3200
Gross Tivadar	1800	Tompa Camil	2000
Horsztzky László	1400	Velits Károly	1800
Janovics Jenő	1800	Ütő Lajos	2200

Azon tagdíjhátralékkal rendelkezők, akik fizetés végett ügyvédi felszólításban részesültek (1931)			
Balla György	1000	Márkos Albert	4200
Barán Lajos	2200	Márkos Aladár	2400
Berényi Dezső	2600	Márkus Tibor	200
Bocz Károly	2000	S. Nagy László	1800
Brunner Károly	800	Nagy Kálmán	2400
Botos János	1800	Oelberg Ernő	1000
Bakó Ignác	2600	Potor Dezső	1800
Csorbits István	4000	Paul István	500
Dávid István	1600	Pethő József	3200
Flórián Dezső	3300	Pielle Ernő	3400
Fehér Dezső	2600	Pálffy Endre	2500
Fuchs Vilmos	800	Schaffer László	1600
Gaál Péter	1600	Szász Endre	3200
Grucza Lipót	2200	Szilárd János	1400
Gyulai Farkas	1800	Szabó Farkas	1400
Hoffer Antal	3200	Szentkirályi Sámuel	4000
Hevesi József	800	Sigmund Ede	3500
Harth Albert	2800	Sárdi Elemér	3200
Jeszenszky Gyula	1800	Tauffer Dezső	2400
Imrei Károly	3500	Tischler Mór	2000
Kraft József	2400	Gróf Teleki Géza	3200
Kabdebó Tibor	3800	Török Pál	2000
Lendvay József	2200	Gróf Teleki Artúr	3200
László Dezső	1600	Gróf Teleki Ádám	2600
Mihelyfi Albert	3350	Vaska Gyula	2000
Vass Domokos	1000	Walter Gyula	3350

tudták behajtani, ezért a választmány felkérte az elnökséget, hogy az adósokat törölje a névjegyzékből, és az összeget nyilvánítsa behajthatatlannak.³⁰

A listát nézve megállapítható, hogy a város több prominens személyisége is jelentős tagdíjhátralékot halmozott fel. Janovics Jenőtől Gyulai Farkason át egészen Tompa Camilig, mind olyan nevekkal találkozunk, amelyeknek viselői Kolozsvár és a kaszinó társadalmi életének meghatározó szerepelői voltak. Tény, hogy az 1929-es válság nagyon sokak számára okozott egzisztenciális gondokat, ami miatt nem tudták befizetni a tagdíjukat, de ha azt vesszük figyelembe, hogy az éves tagdíj 600 és 800 lej között váltakozott, a listán pedig sokan 2500 feletti tartozással rendelkeztek, akkor ez azt jelenti, hogy a legtöbben már jóval a gazdasági recesszió előtt lemondtak az éves díjak befizetéséről.

Észak-Erdély visszacsatlását követően a kaszinó taglétszáma jelentős mértékben emelkedett, ám a gyarapodás nem önkéntes alapon történt, a legtöbben

ugyanis a kaszinó felkérésének tettek eleget. Más szóval a kaszinó vezetősége a Kolozsvárra érkezett magyarországi tisztségviselőkkel próbálta tagállományát feltölteni. Ez viszont teljesen átalakította a kaszinó összetételét. Korábban a kolozsvári és a Kolozsvár környéki magyar elit alkotta a kaszinó többségét. E társaság tagjai – még ha voltak is nézeteltéréseik – ismerték egymást, tudták, hogy ki kicsoda (ha visszatekintünk a 19. századra, akkor láthatjuk, hogy a társas egyleteknek ez volt az egyik sajátossága, hogy külsős, idegen nem igazán tudott felvételt nyerni), ami egy nagyobb fokú alkalmazkodásra, kompromisszumkészségre készítette őket. Ám az 1940-es évektől egyre több olyan tag kapott felvételt, akiről – azon túl, hogy magyar volt – semmit sem tudtak, tehát gyakorlatilag idegennek számított. Ez egy idő után, akarva akaratlanul, kihatott a kaszinó falain belüli társasági életre is. Mivel az újonnan csatlakozott tagok teljesen más környezetben szocializálódtak, és nem ismerték az erdélyi magyar társadalom eltérő gondolkodásmódját, könnyebben alakulhattak ki konfliktusok.

Az elsőre 1941 februárjában került sor. Ekkor egy 46 személyből álló csoport³¹ arra szólította fel a kaszinó vezetőségét, hogy „az eljövendő új korszak ünnepélyesebbé tétele miatt [...] mondjon le”.³² Az indítvány beadásának körülményeit nem ismerjük, ugyanakkor a megfogalmazás arra utal, hogy itt politikai alapú belső ellentét állhatott a háttérben. A felettebb provokatív indítványról nem született egyértelmű döntés, de elrendelték, hogy minden választmányi tag kapjon lehetőséget a lemondásra, illetve pozíciójának megtartására.

Ennél is kínosabb eset történt az 1941 augusztusában tartott választmányi gyűlésen, ahol Bereczky Ernő, a kolozsvári Iparkamara titkára – az Észak-Erdélyben is hatályba lépő zsidótörvényekre utalva – a zsidókérdés mihamarabbi megoldását sürgette. Indítványát azzal magyarázta, hogy amennyiben a kaszinó nem törli a zsidó származású tagokat, úgy ebből „a kaszinónak előre látható hátrányai fognak származni”.³³ Bereczky Ernő valószínűleg az Erdélyi Párt májusban elfogadott programját vette alapul (a kaszinó vezetői közül többen az Erdélyi Párt tagjai voltak), melyben a következőket fogalmazták meg a zsidó közösséggel kapcsolatban: „A román uralom alatt az erdélyi magyarság testéről önként levált zsidósággal szemben helyeslünk és sürgetünk minden olyan törvényes és kormányintézkedést, mely a kérdés általános európai rendezéséig a zsidóságot a nevelés, közvélemény-alakítás és jogszolgáltatás területéről teljesen kizárja, a gazdasági életben pedig sürgős módot nyújt arra, hogy helyüket magyar szakemberek foglalhassák el.”³⁴ Végül a kaszinó közgyűlése 1942-ben elfogadta a zsidók törlését kimondó határozatot, melynek végrehajtását 1943-ban kezdték meg. A határozat érvénybe lépése után 58 zsidót töröltek a névjegyzékből, ez az egyesület tagjainak kb. 16 százalékát jelentette.³⁵

Az ekkorra már kifejezetten szélsőjobboldali irányvonalat képviselő³⁶ *Keleti Újság* 1943. október 3-ai lapszámában megjelent cikk szerzője – mintha magyarázni kívánná a zsidók kizárásának okait – arról ír, hogy a kaszinó zsidó tagjai olyan átalakítási tervet indítványoztak, ami a „kaszinó fiatal keresztény magyar szellemű és a megújulást áhító tagjaiból” nagy felháborodást váltott ki. A szerző azt állította, hogy a liberális felfogású tagok (vagyis a zsidók és szövetségeseik) a kaszinót „egy az akkori világ szellemében gomba módra elszaporodott úgynevezett Clubok mintájára” akarják átszervezni. „Jazz és dancng. Modern szellem és társas élet lehetőleg piros körmű hölgyekkel. Játék és koktail pártik, angolosan”³⁷ – írta a nevével *I*-ként feltüntetett szerző. Mindemellett zsidóbarátsággal vádolta a kaszinó korábbi vezetőségét, ami talán magyarázatot ad arra,

hogy a – fentebb említett – 1941. februári közgyűlés során miért kérvényezték az akkori vezetőség lemondását.

Másnap a szintén jobboldali, ám némileg mérsékeltebb hangvételű *Ellenzék*-ben is megjelent egy cikk. A Végh József³⁸ által jegyzett írás a „zsidóbarátsággal” vádolt vezetőséget vette védelmébe, kihangsúlyozva, hogy „helytelennek és egészségtelennek tart minden olyan megnyilatkozást, amely politikai nézőszögből akarja megítélni társadalmi intézményeink tevékenységét”.³⁹ Végezetül kiemelte, hogy „a megújított Nemzeti Kaszinónak maradéktalanul kell szolgálnia a magyar társadalom egységét, száműzzük tehát falai közül az ellenségeskedést és az igazságtalan személyi gáncsoskodást”. A szerző egyáltalán nem foglalkozott a zsidó tagokat ért vádakkal, írása kizárólag a korábbi vezetőség védelmében íródott.

Mindezen esetek arra utalnak, hogy a kaszinó társasági életét egyre inkább kikezdte a politika. Az alapszabályok értelmében ugyan a Kolozsvári Nemzeti Kaszinó önmagát politikamentes intézményként definiálta, azonban mindezt gyakorlatba ültetni nem volt könnyű. A felkutatott dokumentumok alapján az látható, hogy a kaszinó falain belül már az 1910-es években is voltak különböző politikai színezetű konfliktusok.⁴⁰ A politika teljes kizárása csak a 1920-as, ’30-as évekre volt jellemző, ami leginkább a kényszerűségnek tudható be. Az egyetlen szervezet, amit nyíltan támogattak, az a Bánffy Miklós gróf és köre által kezdeményezett romániai Magyar Népközösség volt (Bánffy Miklós tagja volt a kaszinónak, és a szervezet megalakulásáról folytatott tárgyalások is a kaszinó termeiben zajlottak),⁴¹ ez viszont nem folytatott politikai tevékenységet, mivel az 1938-ban kiadott királyi rendelet betiltotta a politikai alapon szerveződő pártokat. A visszacsatolást követően a kaszinó igyekezett a politikától továbbra is távol maradni, ám a megváltozott körülmények következtében ezt egyre nehezebben lehetett betartatni.

Összegzés

■ Az impériumváltás után végrehajtott társaságélénkítő intézkedéseknek köszönhetően a kaszinó a kolozsvári magyar elit fontos társadalmi intézménye maradt. Ugyanakkor az 1929-es gazdasági világválság és az ezzel járó politikai, társadalmi, pénzügyi változások kedvezőtlen hatással voltak a kaszinó működésére. A húszas években elkezdett rekonstrukciós folyamat az 1930-as évekre teljesen megtorpan, és ettől kezdve a kaszinó többé nem tudja visszanyerni az első világháború előtti presztízsét. Ezek mellett a kaszinónak egyre több belső konfliktussal kellett szembenéznie. A tagdíjmaradások, a folyamatos kilépések és az évről évre rosszabbodó pénzügyi helyzet következtében a vezetőség a fejlesztések felhagyására kényszerült, és egyfajta kármentésre kellett berendezkednie. Észak-Erdély visszacsatolása után a kaszinó taglétszáma emelkedett, de anyagi helyzete nem javult, eközben pedig újabb, a korábbiaknál kényesebb incidensek adódtak, melyek a tagok közötti ellentétekhez, valamint a társasági élet elhidegüléséhez vezettek. Ez az állapot azonban nem tartott sokáig, ugyanis a háború, majd a város szovjet megszállása a Kolozsvári Nemzeti Kaszinó végleges megszűnését jelentette.

■ JEGYZETEK

1. *A kolozsvári Nemzeti Kaszinó alapszabályai, házszabályai és ügyrendje*, Kolozsvár, 1897. 3-4.
2. *Kolozsvári Nemzeti Kaszinó iratanyaga*. Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága, Kolozsvár (a továbbiakban RNL KMI), Fond. 789. 4. dosszié, 46. fólió.

3. RNL KMI, F. 789. 4. d., 47. f.
4. RNL KMI, F. 789. 4. d., 69. f.
5. RNL KMI, F. 789. 4. d., 68. f.
6. RNL KMI, F. 789. 4. d., 83. f.
7. RNL KMI, F. 789. 9. d., 6. f.
8. RNL KMI, F. 789. 9. d., 6. f.
9. A teaestély annyiban volt eltérő a teadélutánoktól, hogy ezeken nagyobb társaságok gyűltek össze, a hangulat pedig sokkal kötetlenebb volt.
10. RNL KMI, F. 789. 4. d., 98. f.
11. RNL KMI, F. 789. 9. d., 6. f.
12. Merza Gyula: *A Kolozsvári „Nemzeti (Magyar) Kaszinó” és elődintézményeinek százéves története*. Kvár, 1940. 46-47.
13. RNL KMI, F. 789. 2. d., 3-4. f.
14. Merza Gyula: i. m. 28.
15. Az alapszabályokat, házszabályokat és házirendet felülvizsgálta és ellenőrizte és az azok ellen vétkezőket figyelmeztette. A közgyűlés és a választmány határozatainak érvényt szerzett. Továbbá felügyelte az egyesület vagyonát, kiadásait. A tagdíjak pontos beszéde is az igazgató feladatai közé tartozott. RNL KMI, F. 789. 1. d., 98. f.
16. Felügyeli és leltározza a kaszinó vagyonát. Feladataihoz tartozott a házi ügyeknek az intézése és az egyesület működéséhez elengedhetetlen háztartási cikkek beszerzése. A kártya- és biliárdjátékokból befolyt összeget naponta beszéde és könyvelte. RNL KMI, F. 789. 1. d., 98-99. f.
17. A kaszinó állandó főzőkonyhát működtetett, hogy a naponta, illetve a társas összejövetelek alkalmával megjelenő tagoknak friss ételeket és italokat szolgálhassanak fel (mellesleg ezáltal plusz bevételre is szert tehettek). A vacsorákra és minden másfajta eseményekre, rendezvényekre kínált ételeknek és italoknak az árát egy. a kaszinó választmánya által kiküldött bizottság állapította meg.
18. RNL KMI, F. 789. 4. d., 116. f. Pontosabban azt akarták, hogy az összes romániai magyar kaszinó csatlakozzon a Kolozsvári Nemzeti Kaszinóhoz. Javaslatukat azzal indokolták, hogy Kolozsvár a romániai magyarság központja, ezért nagyon sokan járnak fel vidékről, akik ugyan más kaszinók tagjai, de amennyiben csatlakoznak a kolozsvárihoz, úgy ennek a kaszinónak a szolgáltatásait is igénybe vehetik.
19. RNL KMI, F. 789. 4. d., 117-118. f.
20. RNL KMI, F. 789. 4. 55. 60. 61. 88. f.; RNL KMI, F. 789. 7. d., 8. f.
21. RNL KMI, F. 789. 7. d., 2. f.
22. Az erdélyi sajtó 1940 utáni átalakításáról lásd Sáránci Tamás: *Az erdélyi sajtópiac átalakítása 1940 őszén*. Erdélyi Krónika 2017. 11. 18.
(<https://erdelyikronika.net/2017/11/18/az-erdelyi-sajtopiac-atalakitasa-1940-oszen/>)
23. RNL KMI, F. 789. 4. d., 154-155. f.; RNL KMI, F. 789. 4. d., 117-118. f.
24. *A kolozsvári Nemzeti Kaszinó alapszabályai, házszabályai és ügyrendje*, Kolozsvár, 1897. 27.
25. RNL KMI, F. 789. 4. d., 17. f.
26. RNL KMI, F. 789. 4. d., 18-19. f.
27. RNL KMI, F. 789. 4. d., 24-25. f.
28. RNL KMI, F. 789. 4. d., 69-70. f.
29. RNL KMI, F. 789. 4. d., 91. f.
30. RNL KMI, F. 789. 6. d., 28. f.
31. A csoportot alkotó tagok neveit nem ismerjük, ezért azt sem lehet tudni, hogy ezek kik voltak, honnan származtak, ugyanakkor az biztos, hogy az eset valamilyen szinten összefüggésben állt az éppen aktuális politikai irányvonalal.
32. RNL KMI, F. 789. 4. d., 122. f.
33. RNL KMI., F. 789. 4. d., 124. f.
34. *Ellenzék* 1941. május 28.
35. RNL KMI, F., 789. 15. d., 81-82. f.
36. Lásd Harkai Ágnes: *A Keleti Újság jobbratolódása 1940 és 1944 között*. Erdélyi Krónika 2017. 08. 01.
(<https://erdelyikronika.net/2017/08/01/a-keleti-uj-sag-jobbratolodasa-1940-es-1944-kozott/>)
37. *Keleti Újság* 1943. október 3.
38. Végh József (1903-?). Ferencz József unitárius püspök unokája. Újságíró, szerkesztő.
39. *Ellenzék* 1943. október 4.
40. Fazakas László: *Kolozsvári kaszinók: egyenlőség, politikai semlegesség?* Korunk 2018. 8. sz.27-36.
41. RNL KMI, F. 789. 3. d., 52. f.